

УДК 336.22

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-27>**Слабик Н.О.**
студентка*Національного університету «Львівська політехніка»***Загородній А.Г.***кандидат економічних наук,**професор кафедри обліку на аналізу**Національного університету «Львівська політехніка»***Slabyk Natalia***student**of Lviv Polytechnic National University***Zahorodniy Anatoliy***Candidate of Sciences (Economics),**Professor of Accounting at Analysis**of Lviv Polytechnic National University*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИДУ ДОГОВОРІВ ЩОДО НАЙМУ ПРАЦІВНИКІВ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TYPE OF EMPLOYMENT CONTRACTS WITH THE PURPOSE OF OPTIMIZATION OF TAX LOAD

АНОТАЦІЯ

Податкове навантаження – це наслідок впливу податків на економіку та на окремих платників, пов'язані з економічними обмеженнями щодо сплати податків і відхилення коштів від інших можливих цілей їх використання. Оптимальний рівень податкового тягара передбачає, що платники податків щодо своєї платоспроможності погоджуються сплачувати встановлені державою податкові платежі, отримуючи державні вигоди. У статті розглянуто основні форми оплати праці, а також базу оподаткування та ставки єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб, військового збору. Висвітлено порядок здійснення нарахувань і утримань із заробітної плати працівників. Крім цього, проведено порівняльний аналіз оплати праці за трудовим та цивільно-правовим договорами з метою зниження податкового навантаження на підприємство.

Ключові слова: оплата праці, податкове навантаження, податкове планування, штатні працівники, фізична особа-підприємець.

АННОТАЦИЯ

Налоговая нагрузка – это следствие влияния налогов на экономику и на отдельных плательщиков, связанные с экономическими ограничениями по уплате налогов и отклонению средств от других возможных целей их использования. Оптимальный уровень налогового бремени предусматривает, что налогоплательщики в отношении своей платежеспособности соглашаются платить установленные государством налоговые платежи, получая государственные выгоды. В статье рассмотрены основные формы оплаты труда, а также база налогообложения и ставки единого социального взноса, налога на доходы физических лиц, военного сбора. Освещен порядок осуществления начислений и удержаний из заработной платы работников. Кроме этого, проведен сравнительный анализ оплаты труда по трудовым и гражданско-правовым договорам с целью снижения налоговой нагрузки на предприятие.

Ключевые слова: оплата труда, налоговая нагрузка, налоговое планирование, штатные работники, физическое лицо-предприниматель.

ANNOTATION

Taxation is one of the most important factors in supplementing budgets at all levels. At first, direct taxes are one of the most significant

methods of forming budget revenues in Ukraine. In particular, direct taxes are important instruments of state regulation of payer income, investment, capital accumulation, business activity, aggregate consumption and other important factors for the integrity, stability, and development of society. Taxation is a term that is implied when a taxing authority, usually it is a state government, imposes a tax. This term is relevant to all kinds of involuntary charges, to revenue, to profits and estate taxes. The tax burden is a result that we get from the impact of taxes on the economy and on individual taxpayers that are related to economic constraints on tax payments and the diversion of funds from another possible method of usage. The optimum level of the tax burden, in turn, refers to the fact that taxpayers, in relation to their capacity to pay, agree to pay state tax payments while receiving state benefits. The main difference between tax optimization and tax evasion is that taxpayers use methods, whether or not permitted by law, to reduce the amount of tax payments without breaking the law. The issue of optimizing the payroll tax burden, as one element of tax planning, remains uncovered in the economic literature. Further studies in this subject need to be performed. The following article deals with the basic forms of remuneration, as well as, the tax base and rates of the single social contribution, the personal income tax, and the military levy. The procedure of how to make payments and deductions from the salaries of employees is also illustrated in the article. To sum up, all of the accruals and deductions paid by both employer and employee are transferred to the budget by an enterprise that pays wages and performs the function of a tax agent. Besides that, a comparative analysis of the remuneration of labor and civil contracts is made in order to reduce the tax burden on the enterprise. Moreover, the level of the tax burden on the salary according to the type of relation with the employee was calculated and the optimal level of the tax burden for the enterprise was found.

Key words: wage, tax burden, tax planning, full-time employees, individual entrepreneur.

Постановка проблеми. Податкова система у всіх країнах є важливим регулятором економічного розвитку як країни загалом, так і окремого підприємства. Останнім часом уся увага держави спрямована на детінізацію тру-

дових правовідносин, виявлення неоформлених працівників та притягнення недобросовісних працедавців до відповідальності. Причиною уникнення офіційного працевлаштування працівників є бажання працедавців оптимізувати податковий тягар та спростити процедуру звільнення працівників у разі необхідності. Тому аналіз податкового навантаження на заробітну плату набуває сьогодні особливої актуальності для кожного підприємця. Основою податкового планування є вибір відносин працівника із працедавцем, які можуть будуватися на підставі як трудового, так і цивільно-правового договору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження сутності такого явища, як «податкове навантаження», внесли українські вчені А.В. Базилюк, І. Луніна, П.В. Мельник, А. Соколовська, Т.О. Меліхова, В.Я. Оліховський. Деякі з цих досліджень стосувалися питань податкового навантаження на оплату праці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць, до кінця не досліджене питання щодо оптимізації податкового навантаження на фонд оплати праці, тому воно потребує подальшого вивчення та обґрунтування для ефективного управління господарською діяльністю підприємств.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у відображенні порядку здійснення нарахувань та утримань із заробітної плати та дослідженні найвигідніших шляхів оптимізації податкового навантаження на підприємство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до чинного законодавства (Закону України «Про оплату праці» [1]), заробітна плата – це винагорода у грошовому виразі, яку працедавець виплачує працівнику за виконану ним роботу.

Заробітна плата та відрахування на соціальні заходи як елементи собівартості продукції (робіт або послуг) відіграють значну роль у витратах підприємства, зменшення яких дає йому змогу оптимізувати податкові платежі.

На фонд оплати праці нараховують єдиний соціальний внесок (ЄСВ), ставка якого становить 22% [2].

У табл. 1 наведено базу для обчислення ЄСВ найманих працівників.

Із заробітної плати утримують податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військовий збір (ВЗ). ПДФО – один з основних бюджетоутворюючих податків, який становить значну частку доходів до державного бюджету та основну частку доходів до місцевих бюджетів. Слід зауважити, що для більшості громадян ставка ПДФО до 2016 р. становила 15% (20%), Проте з 2016 р. і донині ставка ПДФО дорівнює 18%, тобто для більшості громадян ця ставка підвищилася. Базою оподаткування ПДФО є загальний оподатковуваний дохід платника податку.

ВЗ – це тимчасовий прямиий податок, який був запроваджений в Україні з початком російської збройної агресії в 2014 р. Його утримують із доходів фізичних осіб, ставка становить 1,5%. Платниками збору є фізичні особи або податкові агенти, визначені як платники ПДФО.

Об'єктом оподаткування ВЗ є усі види доходів, котрі підлягають оподаткуванню ПДФО. Суму збору перераховують до бюджету за правилами, встановленими для ПДФО. ВЗ, який сплачують згідно з ПКУ, належить до доходів загального фонду Державного бюджету України [3].

Відносини між працівником і працедавцем можуть бути закріплені як трудовим, так і цивільно-правовим договором. Тому доцільно провести порівняльний аналіз оплати праці за вибором виду відносин та дослідити, яку суму податків та зборів до бюджету повинен сплатити працівник та працедавець, якщо сума заробітної плати становить 10 000 грн.

У табл. 2 наведено розрахунок заробітної плати згідно з вибором відносин із працівником.

Отже, на основі вищевказаної таблиці можна дійти таких висновків щодо відносин працівника і працедавця. Якщо між працівником та працедавцем укладено трудовий договір, у такому разі працедавець зобов'язується сплачувати ЄСВ до бюджету у сумі 2200 грн. Із заробітної плати цього працівника щомісячно утримують ПДФО та ВЗ у розмірі 1950 грн.

Альтернативним варіантом для підприємства є оформлення працівника як суб'єкта підприєм-

Таблиця 1

База оподаткування для обчислення єдиного соціального внеску

Основна заробітна плата	Винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.
Додаткова заробітна плата	Винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.
Інші заохочувальні та компенсаційні виплати	Виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в межах грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад установлені зазначеними актами норми.
Допомога з тимчасової втрати працездатності (як перші п'ять днів за рахунок коштів підприємства, так і решта днів хвороби за рахунок коштів Фонду соціального страхування) або лікарняні виплати.	
Винагороди фізичним особам за цивільно-правовими договорами, за винятком цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою – суб'єктом підприємницької діяльності	

Таблиця 2

Розрахунок заробітної плати згідно з вибором відносин із працівником

Показники	Ставки податку	Розрахунок	форма ОП			
			штатний працівник	ФОП I група	ФОП II група	ФОП III група
Сума заробітної плати, грн	-	-	10000	-	-	-
Сума доходу, грн	-	-	-	10000	10000	10000
Нарахування ЄСВ із ЗП, грн	22%	(ЗПx22%)/100	2200	-	-	-
Нарахування ЄСВ із доходу, грн	22%	(ЗПx22%)/100	-	2200	2200	2200
Утримання ПДФО, грн	18%	(ЗПx18%)/100	1800	-	-	-
Утримання ВЗ, грн	1,5%	(ЗПx1,5%)/100	150	-	-	-
Єдиний податок, грн	I група = 10% x ПМПО* II група = 20% x мін.ЗП*; III група = 5% x від доходу для неплатників ПДВ* або 3% x від доходу для платників ПДВ	I гр. = (10% x 2102)/100; II гр. = (20% x 4723)/100; III гр. = (5% x 10000)/100;	-	210,2	944,6	500
Сума податків та зборів до бюджету (за місяць), грн.			4150	2410,2	3144,6	2700
<p><i>Додаткові позначення:</i> ПМПО* – прожитковий мінімум; мін.ЗП* – мінімальна заробітна плата; ПДВ* – податок на додаткову вартість.</p>						

ницької діяльності на підставі цивільно-правового договору, адже все податкове навантаження покладається «на плечі» такого працівника. ФОП із свого доходу щомісячно перераховує до бюджету суму ЄСВ, а також сплачує ставки єдиного податку.

Ставки єдиного податку для платників I та II групи встановлюють місцеві ради залежно від виду господарської діяльності. Тому їхній максимальний розмір становить:

- для I групи платників єдиного податку – у межах до 10% розміру ПМПО;
- для II групи платників єдиного податку – у межах до 20% розміру мінімальної ЗП.

До 01.01.2020 р. розмір ПМПО становив 2007 грн, а мінімальна ЗП – 4173 грн. Проте з 01.01.2020 р. спостерігається збільшення ПМПО на 95 грн (2102 грн). Також спостерігається збільшення мінімальної ЗП на 550 грн (4723 грн).

Отже, з січня 2020 року ставки єдиного податку для ФОП становлять:

- для I групи – 210,20 грн (2102 грн x 10%);
- для II групи – 944,60 грн (4723 грн x 20%).

Порівняно з 2019 роком суми єдиного податку у 2020 р. збільшилися на 18,10 грн (210,20 грн – 192,10 грн) та 110 грн (944,60 грн – 834,60 грн).

Ставки єдиного податку для підприємців III групи у 2020 р. залишилися такими ж, як і у 2019 році, а саме 5% від доходу для неплатників ПДВ або 3% від доходу для платників ПДВ [4].

З вище наведеної таблиці можна бачити, що найменшу суму податків до бюджету сплачують ФОПи I групи, а саме 2410,2 грн.

Далі необхідно здійснити розрахунок податкового навантаження на оплату праці згідно з вибором відносин із працівником.

Податкове навантаження на оплату праці становить 41,5%;

- з 1992 р. по 2010 р. податкове навантаження становило від 61 до 73%.
- з 2011 р. до 03.08.2014 р. – від 55,36% до 70,3%,
- з 03.08.2014 р. до 2016 р. – від 57,86% до 71,8% [5, с. 134], спостерігається тенденція до її зменшення, проте частка податків є досить великою. Це спонукає суб'єкти господарювання шукати усі можливі законні шляхи зменшення податкового навантаження на оплату праці.

Податкове навантаження складається з податкового навантаження на заробітну плату та з податкового навантаження на фонд оплати праці підприємства.

Податкове навантаження на оплату плати працівника визначає частку утриманих податків і внесків із заробітної плати та обчислюється за формулою (1):

$$ПНЗП = \frac{(ПДФО + ВЗ)}{ЗП} * 100\%, \quad (1)$$

де ПНЗП – податкове навантаження на заробітну плату працівника, %.

Податкове навантаження на фонд оплати праці підприємства визначає частку сплачених внесків із оплати плати та обчислюється за формулою (2):

$$ПНФОП = \frac{ЄСВ}{ФОП} * 100\%, \quad (2)$$

де ПНФОП – податкове навантаження на фонд оплати праці, %; ФОП – фонд оплати праці підприємства, грн.

На основі табл. 2 здійснено розрахунок податкового навантаження на оплату праці (табл. 3).

Таблиця 3

Податкове навантаження на оплату праці згідно з вибором відносин із працівником

Показники	форма ОП			
	Штатний працівник	ФОП I група	ФОП II група	ФОП III група
Рівень податкового навантаження, %	42	24	31	27

Отже, згідно з вищенаведеними розрахунками, для ФОП I групи ставка податкового навантаження є найменшою, вона становить 24% від доходу.

Висновки. Держава зацікавлена у розвитку здорової економіки, щоб підприємства різної величини функціонували та сплачували податки і тим самим збільшували бюджет країни. Тому працедавцям і працівникам надається можливість вибирати, яким чином зареєструвати свої відносини. Правильність нарахування і вчасність сплати податків – важливий складник, оскільки підприємство несе фінансову відповідальність. Окрім того, підприємець зацікавлений сплатити якомога меншу суму податку. Для працедавця найменше податкове навантаження виникає під час оформлення працівника як суб'єкта підприємницької діяльності, платника єдиного податку, який працює за цивільно-правовим договором. Отже, працедавець зацікавлений у зменшенні податкового навантаження в інтересах підприємства, внаслідок чого менше податкове навантаження лягає на плечі працівника.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про оплату праці : Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95> (дата звернення: 27.12.2019).
2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2464-VI ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-1795> (дата звернення: 28.12.2019).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 01 січня 2015 р. № 1621-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18> (дата звернення: 28.12.2019).
4. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755- VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 28.12.2019).
5. Оліховський В.Я. Методи та інструменти податкового планування в системі менеджменту підприємства : дис. канд. ек. наук : 08.00.04. Львів, 2018. 270 с.
6. Оліховський В.Я. Шляхи оптимізації податкового навантаження на оплату праці. *Бізнес Інформ*. 2014. № 6. С. 218–222.
7. Меліхова Т.О., Єрмоменко М.Р. Концептуальні основи обліку заробітної плати та аналізу податкового навантаження для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2012. № 1(27). С. 150–155.

REFERENCES:

1. Pro oplatu praci : Zakon Ukrainy vid 24 bereznya 1995 pp. № 108/95-VR / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95> (accessed 27 December 2019).
2. Pro zbir ta oblik jedynogho vnesku na zaghaljnoobov'язkove derzhavne socialjne strakhuvannja : Zakon Ukrainy vid 08 lypnya 2010 pp. № 2464-VI VR / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-1795> (accessed 28 December 2019).
3. Pro vnesennja zmin do Podatkovogho kodeksu Ukrainy ta dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo podatkovoji reformy : Zakon Ukrainy vid 01 sichnya 2015 pp. № 1621-VII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18> (accessed 28 December 2019).
4. Podatkovyj kodeks Ukrainy vid 02 ghrudnya 2010 pp. № 2755- VI / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 28 Decebmer 2019).
5. Olikhovskiy V.Ja. (2018) Metody ta instrumenty podatkovogho planuvannja v systemi menedzhmentu pidpryjemstva [Tax planning methods and tools in the enterprise management system] (PhD Thesis). Lviv: Lviv Politechnic National Univesity.
6. Olikhovskiy V.Ja. (2014) Shlyakhy optymizaciji podatkovogho navantazhennja na oplatu praci [Optimization of payroll tax burden]. *Biznes Inform*, vol. 3, no. 6, pp. 218–222.
7. Melikhova T.O., Jerjomenko M.R. (2012) Konceptualni osnovy obliku zarobitnoji platy ta analizu podatkovogho navantazhennja dlja pidvyshhennja rivnja finansovoji bezpeky pidpryjemstva [Conceptual basics of payroll accounting and tax burden analysis to improve the financial security of an enterprise]. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, vol. 1, no. 27, pp. 150–155.